

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türk Ulus İnşası Sürecinde Türk Çocuğu Tasarımı: Çocuk Sesi Dergisi

EBRU TURANLI

Öz

Fransız Devrimi ile birlikte başlayan ulusçuluk akımı, Türkiye Cumhuriyeti'nin düşünsel temellerinden birini oluşturmuştur. Böylece kurulan yeni Türk Devleti buna bağlı olarak ulus devlet yapısına sahip bir örgütlenme biçimiyle şekillenmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarına bakıldığında Türk ulus kimliğinin Cumhuriyet'in temel felsefesi ve gerçekleştirilen Atatürk ilke ve devrimlerinin topluma benimsetilerek oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Türk ulus kimliğinin oluşum sürecinde, ulusal dil başta olmak üzere ortak bir kültürü benimsetebilmek özellikle çocuklara küçük yaşlardan itibaren ulusal bilinç aşılmasıyla birlikte, ulus devlet kimliğinin kalıcılığı ve geleceği açısından da önem taşımıştır.

Kamuoyu oluşturabilme, bilgilendirme ve toplumsal değişim süreçlerinde etkili olabilme gibi işlevlere sahip olması bakımından basın da bu dönemde uluslaştırma araçlarından biri olarak varlık göstermiştir. Cumhuriyet döneminde özellikle harf devriminin ardından basılı yayınların sayısında yaşanan artışa paralel olarak Türk ulus kimliğinin inşasında çocuk dergileri de aktif olarak rol oynamıştır. Bu çalışmada, harf devriminin ardından yayın hayatına başlayan Çocuk Sesi dergisinin araştırma kapsamında ulaşılabilen örnek üç sayısı içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Dergide, Cumhuriyet felsefesine ve Türk ulus kimliğine yönelik ne tür içeriklerin ve iletilerin çocuklara aktarıldığı ve buna bağlı olarak Türk ulus kimliği oluşum sürecinde nasıl bir Türk çocuğu tasarımı yapıldığının araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın araştırma soruları şu şekilde oluşturulmuştur: Çocuk Sesi dergisinin içeriğinde ulus inşası bağlamında ne tür iletiler yer almaktadır? Çocuk tasarımı hangi ulusal, kültürel ve kişisel değerler kullanılarak yapılmıştır? Bu değerler hangi iletişim stratejilerinden yararlanılarak iletilmiştir?

Elde edilen bulgulara göre, Cumhuriyet'in ilk döneminde basının olduğu gibi çocuk dergilerinin de uluslaştırma araçlarından biri olarak varlık gösterdiğini, Çocuk Sesi dergisinde Türk ulus kimliğine ait unsurları barındıran bir Türk çocuğu tasarımı yapıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ulus, Ulus Devlet, Ulus Kimliği, Çocuk Dergileri, Türk Çocuğu.

The Representation of the Turkish Child During the Construction of Nation in the First Years of the Turkish Republic: Çocuk Sesi Magazine

EBRU TURANLI

Abstract

The nationalist movement that started with the French Revolution constituted one of the intellectual foundations of the Republic of Turkey. Thus, the newly established Turkish state was shaped by an organized form of nation state structure. In the first years of the Republic, it was aimed to establish the identity of the Turkish nation and to adopt the principles and revolutions of Atatürk to society which are realized with the basic philosophy and values of the republic. The adoption of a common culture, especially the national language in the process of the formation of the Turkish nation identity has given importance to the permanence and future of the nation state identity, in particular with the inoculation of national consciousness to children from their early ages.

The media has also existed as one of the nationalization tools in this period in terms of having functions such as being able to mold public opinion, informing and being effective in social change processes. Especially after the alphabet revolution, there has been an increase in the number of printed publications and children's magazines also played an active role in the construction of national identity. In this context, three examples of the "Children's Voice" magazine which began its publication life in the first period of the Republic and which lasted for many years were selected as an example in this study. The study's research questions were shaped as follows: What kind of contents and messages are involved for nation building in the contents of Çocuk Sesi magazine? Which national, cultural and personal values were used to have for children's design? What kind of communication strategies were benefited for these values to transmit?

According to the findings, it was determined that children's magazines such as the media in the first period of the Republic, also existed as one of the nationalization tools, and a Turkish child's design was carried out in the magazine of Children's Voice with the elements of Turkish nation identity.

Keywords: Nation, Nation State, Nation Identity, Children's Magazines, Turkish Child

1. Giriş

Cumhuriyet'in ilk yıllarında basın, hem kamuoyunu bilgilendirme hem de uluslaştırma araçlarından biri olarak aktif rol oynamıştır. Halkı aydınlatmayı, bilgilendirmeyi ve böylece kültürel bir kalkınmanın gerçekleşmesini sağlamayı ve iletişim araçlarını Cumhuriyet'in temel değer ve ilkelerinin yayılması amacıyla bir propaganda aracı olarak kullanmayı amaç edinmiştir. Nitekim basının toplumsal hayatın değişmesine ve şekillenmesine katkıda bulunduğu ve kamuoyu oluşturmada etkili olduğunun bilincinde olan Mustafa Kemal Atatürk de, yapmış olduğu faaliyetleri basın yoluyla halka duyurmayı tercih etmiştir.

Cumhuriyet'in temel felsefesi ve değerlerinin kalıcılığı ve geleceği açısından, çocuk ve gençlerin devrimleri benimsemesine daha fazla önem verilmiştir. Harf devriminin ardından basılı yayınların sayısının artması, okullaşma oranıyla doğru orantılı bir gelişme göstermiştir. Çocuk dergi ve gazeteleri de uluslaştırma araçlarından biri olarak varlık göstermiştir. Bu bağlamda çalışmada örnek dergi olarak, Cumhuriyet'in ilk döneminde yayın hayatına başlayıp bunu uzun yıllar sürdürebilen *Çocuk Sesi* dergisi seçilmiş olup, Cumhuriyet felsefesine ve Türk ulus kimliğine yönelik ne gibi içerikleri ve iletileri çocuklarla paylaştığı ve buna bağlı olarak Türk ulus kimliğinin inşa sürecinde nasıl bir Türk çocuğu tasarımının yapıldığının araştırılması amaçlanmıştır.

Ortaya konulan soruların yanıtlanması amacıyla çalışma kapsamında; öncelikle ulus ve ulus devlet kavramının oluşumu tarihsel süreç içerisinde açıklanacaktır. Ardından ulusal kimliğin inşasında yararlanılan araçlar ve basından söz edilecektir. Sonrasında Türkiye'de çocuk gazete ve dergiciliği hakkında bilgi verilerek, *Çocuk Sesi* dergisi içerik analizi yöntemi kullanılarak niceliksel ve niteliksel olarak analiz edilecektir.

2. Ulus ve Ulus Devletin Oluşumu

Tarihsel olarak bakıldığında devlet örgüt yapılarının değişim ve gelişim gösterdiği görülmektedir. Ulus devletler de uzun bir süreç sonrasında yaşanan gelişmelerin ardından oluşmuş ve ortaya çıkmışlardır. Ulus ve ulus devlet kavramlarını tanımlamak bu bağlamda önem taşımaktadır.

Dil ve gelenek birliği çerçevesinde, ortak bir tarihsel süreci paylaşan, ortak amaç ve ahlaki değerleri benimseyen, kendi rızalarıyla bir arada yaşama iradesi gösteren toplum modellerine ulus denmektedir. Ulus olma bilincine ulaşan ve siyasal örgütlenme modelini de buna göre gerçekleştiren devletler de ulus devlet olma özelliğini taşımaktadır (Arı, 2011: 48). Bu bağlamda bakıldığında ulus, ulus devletin kendini meşrulaştırmada kullandığı bir kavram, ulus devlet ise, kurumsallaşmış siyasi iktidar biçiminin somut görünümünden biri olarak tanımlanabilmektedir. (Tekeli ve İlkin, 2000: 118).

Ulus devletin oluşumu ise Fransız Devrimi ile ilişkilidir. Fransız Devrimi'nin başlangıç noktasını 12. yüzyılda Batı Avrupa'daki kentsel özerklik hareketleri olarak belirlemek mümkündür. Daha sonra Rönesans ve Aydınlanma dönemlerinde gelişerek devam eden ve yaklaşık altı yüz yıl süren tarihsel bir birikimin ardından, Fransa'da gerçekleşen siyasal, sosyal ve ekonomik değişimler Fransız Devrimi'nin gerçekleşmesine yol açmıştır (Erseviniç Akkuş vd., 2004: 15). 19. yüzyılda vatan, ulus, dil ve kültür kavramları Fransız Devrimi'nden sonra Avrupa'da çok önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Ancak Fransa'da gerçekleşmesine karşın Fransız Devrimi'nin ürettiği değerler, kendi coğrafyasında kalmamış, tüm insanlığın ortak yararını hedeflediğinden hızla yayılma olanağı bulmuştur.

Fransız Devrimi feodal toplum ve iktisat şeklini, mutlak hükümdarlığı sona erdiren önemli bir gelişmedir. İngiliz ve Amerikan devrimlerinden etkilenmesine karşın, bu devrimlerin hiçbiri Fransız Devrimi kadar etkili olamamıştır. Bunun en önemli sebepleri; Fransız Devrimi'nin akla, insanlığa dayanması ve bu nedenle bilinçli olması, diğeri de ilan edilen hürriyet esaslarına Avrupa'nın geri kalanının karşıt olmasıdır (Aster, 2004: 4). Böylece Avrupa'nın geri kalanının devrimin savunduğu fikirlere karşı olması, devrimin kuvvetinin artmasına yol açmıştır. Kışlalı'ya göre (1993: 73) Fransız Devrimi'nin getirdiği en önemli ilkelerden biri, ulusal egemenlik ilkesidir. Bu ilke eski düzen krallıklarına egemen olan meşruluk ilkesinin ortadan kalkmasına ve yeni bir siyasi topluluk tipi olarak ulusun egemen olmasına yol açmıştır. 19. yüzyılın ilk yarısı boyunca ulusçuluk ideolojisi, liberalizmle birlikte Avrupa devrimci hareketlerine yön veren başlıca ideoloji olmuştur. Ulusçuluk ilk kez ortaya çıktığı Batı Avrupa'da ulusal devleti yaratmaya ve güçlendirmeye yönelik olmuş, daha sonra birçok ülkede önce bağımsızlık sonra da bir kalkınma ideolojisi olarak yer almıştır.

Ulus devlet, ortak değerler etrafında toplanan ve ulusal politikalarla şekillenen siyasi bir çerçevede yaşayan milletlerin bir arada yaşadığı siyasi bir düzen olarak ulusal egemenliği esas alarak örgütlenmiştir. En önemli özelliği ise insanların kendi kaderlerini millî politik mekanizmalar ve kurumlar çerçevesinde belirledikleri bir devlet modeli olmasıdır. Feodal bir siyasi düzenden merkezîyetçi özellikleri ağır basan bir siyasi düzene geçişi temsil eden ulus devlet, aynı dili konuşan, aynı soydan gelen, aynı dine mensup, aynı kültüre sahip, aynı tarihî geçmişi paylaşan, ortak düşmanı veya düşmanları bulunan bir insan topluluğu olarak "millet" in, örgütlenmiş biçimidir (Özyakışır, 2006: 78).

Ulus kavramının oluşabilmesi için temelde beş unsura gerek duyulmaktadır. Dil, din, soy, kültür ve tarih birliği içsel unsurları oluştururken, düşman imajı dışsal unsuru oluşturmaktadır. Uluslaştırmanın ya da ulusal kimlik inşa etmenin etkili

araçları okul, ordu, siyasal katılma, kolektif kimliklerin iki asli unsuru olan “biz” ve “öteki”nin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Ulusçuluk akımını benimsetmek ise yani halkı bir ulus olduğuna inandırmak kendini ulus devlet olarak tanımlayan devletin gerçekleştirmesi gereken bir eylem olma özelliği taşımaktadır (Erözden, 1997: 59, 106, 125). Bu bağlamda değerlendirildiğinde ulus olmak için gerekli unsurların uluslaştırma araçları vasıtasıyla gerçekleştirilebileceğini belirtmek gerekmektedir. En etkili uluslaştırma araçlarından biri ise kuşkusuz eğitim kabul edilmektedir. Ulusal dil olmak üzere ortak bir kültürü oluşturan unsurları benimsetebilmek yaygın eğitim aracılığıyla mümkün olabilmektedir. Bununla birlikte sadece dil değil, tarih ve coğrafya eğitiminin de ulusal bir bütünlük içinde veriliyor olması, özellikle çocuklara küçük yaşlardan itibaren ulusal bilinç aşılmasında önem teşkil etmektedir (Erözden, 1997: 124). Nitekim Guibernau (1997: 103) Fransız Devrimi’nin önemli bir katkısının erdemli ve yurtsever yurttaşlardan oluşan yeni nesiller yaratabilmek amacıyla Birinci Kapsamlı Ulusal Eğitim Sistemi’ni yaratan eğitime yaptığı vurgu olduğunu ifade etmektedir. Ortak bir eğitim anlayışı, ulusçuluk kavramının güçlenmesine ve yurttaşlar arasındaki bütünleşmeye de olumlu katkılar sağlamaktadır.

Ulus kavramsallaştırması içerisinde kurucu bir rolü olan Renan’ın bu konudaki görüşü ise şu şekildedir (Renan, 1996: 52-53):

Ulus bir ruhtur, bir manevi prensiptir. Bu ruhu, esasen bir olan iki şey inşa eder. Bunların biri geçmişe, biri ise günümüze aittir. Biri, anıların zengin mirasına ortaklaşa sahip olmak, diğer ise günümüze ait, parçalanmamış bir şekilde teslim aldığı, ortak yaşama isteğine, bu mirasın değerini ölümsüz kılmaya dair onaydır. Ulus, bireyler gibi, uzun çabalar, fedakârlıklar ve özverilerin, kütleleşmiş her şeyin, bunlar arasında en meşruları olan bizi biz yapan ecdadın hem sonucudur; hem de onlar için/onların anısına gelinen bir sonuçtur. Destansı, kahramanlıklarla dolu bir geçmiş, büyük şahsiyetler, zaferler, ulusal düşüncenin temeli üzerine oturan sosyal sermayedir. Geçmişteki ortak zaferler, günümüzün ortak istekleri, ortaklaşa gerçekleştirilen büyük çabalar ve bunun hâlâ yapılabileceğine dair ortak istek, bunların hepsi bir ulus olabilmenin zorunlu şartlarıdır... Ulus, geniş çaplı bir dayanışmadır, bu dayanışmayı geçmişte kendini feda eden ve gelecekte de bunu yapmaya hazır olan insanların varlığının yarattığı his inşa eder. Burada öncelikle bir geçmiş varsayımı mevcuttur; ancak bu günümüzün somut koşulları içerisinde özetlenmiş şekilde açık seçik birlikte yaşama isteğini anlatan bir geçmiştir. Bir ulusun varlığı, kullandığım metaforu affedin, her gün tekrarlanan bir plebisittir, bu aynı bir bireyin varlığının, hayatın sürekli bir şekilde onaylanması anlamına gelmesine benzerdir.

Renan'ın da belirttiği üzere ulus olabilmek ortak istekleri; geçmişte olduğu gibi, bugün ve gelecekte de ortak bir zeminde, ortak değerler ve ilkeler üzerine inşa ederek gerçekleşebilmektedir. Bu ortaklık, ulusu oluşturan bireylerin rızasıyla ve manevi birliğiyle oluşmaktadır. Geçmiş ulusu bir arada tutan manevi değerler bütünü oluşturmakta ve bunların dayanışma içerisinde geleceğe taşınması gerekliliğini yani ulusun varlığını pekiştirmektedir.

3. Ulusal Kimliğin İnşasında Yararlanılan Araçlar ve Basın

Cumhuriyet felsefesi temelinde şekillenen mevcut değerler ve ilkeler doğrultusunda Türk ulusal kimliğinin inşasında, özellikle 1930'lu yıllardan itibaren kayda değer faaliyetlerde bulunulmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: Türk Tarih Tezleri'nin biçim kazanmasını sağlamak ve ispatını bilimsel dayanaklara yaslamak üzere yapılan Türk Tarihi Kongresi'dir. Bu Kongre ayrıca yeni ulusal kimliği İslam'ın dışına taşıma arzusu da taşır. Çünkü Kongre, Türk tarihini Sümer ve Eti uygarlıklarına kadar götürerek yeni kimliğin oluşumunda toplumsal hafıza üretme çabası gütmektedir (Can, 2013: 128). Ulus kimliğin oluşmasında ve süregelmesinde, ortak geçmiş mirasın geleceğe taşınması önem kazanmaktadır.

Bununla birlikte okuryazar oranını yükseltmek, öğretimi kolaylaştırmak ve Türkçeyi ortak dil yapmak amacıyla 1928 yılında Latin harflerine dayanan yeni bir alfabe kabul edilmiştir. Yeni alfabenin halka öğretilmesi için geniş bir okuma yazma faaliyeti başlatılmış, ders kitapları, sözlükler, tüm basılı resmî yayınlar yeniden hazırlanmıştır. Günlük dilde olduğu gibi, bilimsel terimlerde de çok geniş bir Türkçeleştirme faaliyetine girilmiş, okullarda öğretim bu yeni terimlerle yapılmıştır (Çetin ve Gülseren, 2003).

II. Meşrutiyet aydınlarının “yeni insan-yeni toplum” projesi kapsamında üzerinde önemle durdukları “okul”da yurttaş eğitimi, yeni rejimin kurulmasıyla birlikte kurucu önderlerin ulus inşa projesinin önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Lider kadro yurttaşların ulusal toplulukla bütünleşmesinde “okul”a özel bir önem vermişlerdir. Cumhuriyet'in kurucuları için “okul”, öncelikle bireylerin sosyalizasyonunda, yeni toplum projesine eklenmelerinde, dolayısıyla da söz konusu projeyi tanımlayan norm ve değerlerin genç kuşaklar tarafından içselleştirilmesinde merkezî bir yere sahip olma özelliği taşımaktaydı (Üstel, 2005: 127).

Nitekim eğitim politikasının siyasal sistemlerde stratejik öneme sahip olduğu ve ülkelerin sosyoekonomik gelişme düzeyiyle orantılı olarak gelişme gösterdiği bilinen bir gerçektir. Eğitim-öğretim sistemi, devletlerin siyasal ihtiyaçlarına göre belirlenmekle birlikte, o ülkede siyasal düzenin şekillenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Yani bir ülkenin ekonomik yapısı, siyasal sistemi ve eğitim-öğretim

niteliği arasında bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür (Peköz, 2009: 257). Bu bağlamda iktidara gelen her siyasi güç, eğitim sistemini de kendi isteği ve ideolojisi doğrultusunda ekonomik sisteme de eş zamanlı uygulanan politikalarla şekillendirmeye çalışmaktadır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte de aynı stratejinin izlenmesi öngörülmüş ve Cumhuriyet felsefesini oluşturan temel değerler ve ilkeler, Türk ulus kimliğini oluşturmak amacı çerçevesinde özellikle çocuk ve genç nesiller ön planda tutularak eğitim aracılığıyla aşılmanaya çalışılmıştır. Bu dönemdeki değişimlerin köklü, kalıcı olması ve yeni yetişen kuşağa aktarılmasında kuşkusuz eğitimin rolü çok büyüktür. Bireylere yurttaşlık bilinci verilmeye çalışılarak, toplumsal yapının da güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Okul eğitimine destek olarak çocuk dergileri de bu dönemde genç nesiller için bu amaç doğrultusunda işlevsellik gösteren bir araç olma özelliği taşımıştır.

Basın da bu dönemde uluslaştırma araçlarından biri olarak işlevsellik göstermiştir. Uzun ve Hasdemir (2010: 80) Cumhuriyet'in kurulmasının ardından ülkenin iç ve dış koşullarının göz önünde bulundurularak iletişim araçlarının iki işlevinin gerçekleştirilmeye çalışıldığını belirtmektedirler. Bunlar; bu araçları halkı aydınlatmak, bilgilendirmek ve böylece kültürel bir kalkınmanın gerçekleşmesini sağlamak ve iletişim araçlarını Cumhuriyet'in temel değer ve ilkelerinin yayılması amacıyla bir propaganda aracı olarak kullanmak. Yani mevcut iletişim araçları Althusser'in tanımladığı şekliyle devletin ideolojik aygıtları olarak varlık göstererek egemen ideolojiyi ve Cumhuriyet yönetimiyle birlikte gelen devrimleri topluma benimsetme aşamasında rol oynamıştır. Nitekim Korkmaz da (2005: 72) Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte uygulanan politikaların basının devleti desteklemesi için geliştirildiğini, devrimlerin halka benimsetilmesi ilkesinden hareket edilerek, devletin denetimi altında iktidarın fikirlerini kamuoyuna yayma ve onları bu doğrultuda yönlendirme amacını taşıdığını belirtmektedir.

4. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Çocuk Gazete ve Dergiciliği

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte gerçekleştirilen devrimlerin, toplumsal düzeyde somut bir varlık gösterebilmesi için kamuoyuna doğru ve net bir şekilde iletilmesi gerekmiştir. Yeni yetişen kuşağa, yani çocuk ve gençlere iletilmesi ise devrimin kalıcılığı ve geleceği açısından daha büyük önem teşkil etmiştir. Bu bağlamda büyük önem taşıyan çocuk dergi ve gazeteleri de bu süreçte aktif olarak rol oynamıştır. Öyle ki Kür (1991: 1) dergilerin etki alanının geniş olduğunu ve çocuk için yayımlandığında daha büyük bir önem teşkil ettiğini belirtmektedir. Nitekim sadece çocuk yazını okutanlar ya da yazın veya basın tarihçileri için değil; yerli, yabancı, Türk kültürel ve sosyal yaşamını inceleyecekler, hatta geçmişini öğrenmek isteyen sade vatandaş için de önem taşıdığını ifade etmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında çocuk gazetelerine ilk kez, on dokuzuncu yüzyıl sonlarında İngiltere ve sonrasında ise Fransa'da rastlandığı görülmektedir. Çocuk dergileri ise on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında gelişme göstermeye başlamıştır. Türkiye'de yayımlanan çocuk gazete ve dergilerinin gelişim süreci ise 1869'da yayımlanmaya başlayan ilk çocuk gazetesi *Mümeyyiz* ile birlikte başlamıştır (Oğuzkan, 2013: 343-344). Çocuklar için ikinci gazete ise 1875 yılında günlük olarak yayımlanan *Çocuklara Mahsus Sadakat*'tir. Yayımlandığı dönemde çok ilgi gören bu gazetenin ilk sayısının 3.000 basıldığı bilinmektedir. Sonrasında gazete isim değiştirerek *Etfal* olarak yayımlanmaya devam etmiştir. İkinci Meşrutiyet döneminde yayımlanan başlıca çocuk dergileri ise *Çocuk Dünyası* (1912), *Çocuk Duygusu* (1913), *Çocuk Dostu* (1914) ve *Talebe Defteri* (1914)'dir (Topuz, 1996: 221-222).

Cumhuriyet döneminde ise çocuk gazete ve dergilerinin sayısının özellikle harf devriminin (1928) ardından arttığı gözlemlenmektedir. İlkokul ve ortaokul çağındaki çocukların okullaşma oranıyla çocuk dergilerinin baskı sayısı da artmıştır (Oğuzkan, 2013: 343-344). Cumhuriyet Döneminde yayımlanan başlıca çocuk gazete ve dergileri ise *Çocuk Dünyası* (1926), *Çocuk Sesi* (1928), *Gürbüz Çocuk* (1929), *Yavru Türk* (1936), *Milliyet Kardeş* (1938), *Doğan Kardeş* (1945)'dir (Topuz, 1996: 221-222).

Öncül (2000: 29) Tek Parti Döneminde yayımlanmış çocuk dergilerinde okurların, insanlık dünyasının içtenlikli ailesinin çocuğu, "Türk Çocuğu" biçiminde adlandırıldığını belirtmektedir. Tarihsel süreçte yaşanan gelişmeler, eğitimin öneminin sık sık vurgulanması, okuyucuların ulus devlet kavramını benimsetici unsurlar olarak dergide yer almaktadır. Çocuk dergilerinin yayınlarında, ulusal duygunun gerekliliğini, benzer, ardışık ve sürekli biçimde işlediği görülmektedir. Yine çocuk dergilerinde "Türk Çocuğu", bağımsızlığını yeni kazanmış bir toplumun geleceğe bakışını da simgelemektedir. Bu bakışın farklılığı ise, döneme özel Avrupa'da yükselen faşizmden ve sömürge amaçlı yayımcılıktan ayrı olarak yeni kazanılmış bağımsızlığın korunması temelli olmasından kaynaklanmaktadır. *Türk Çocuğu*, okurlara seslenişte, bir yandan Tek Parti Yönetiminin "sınıfsız kaynaşmış kitle" savını desteklemek üzere kullanılmakta ve kitleyi tanımlarken de okuru güdülemek amacı taşımaktadır. Bu dönem çocuk dergilerinde Türklük kavramına odaklanıldığı açıkça görülmektedir (Duman ve Doğdu, 2010: 163).

Bu bağlamda değerlendirildiğinde Cumhuriyet'in ilk döneminde çocuk dergilerinde Cumhuriyet'in temel felsefesi ve devrimleri doğrultusunda belirlenen birtakım kavramları içselleştirmiş bir Türk çocuğu tasarımının yapılmaya çalışıldığı söylenebilir. Burada amaç, elbette ki, basının gücünü kullanarak toplumsal değişme

için gerekli olan ulus devlet kavramına uygun yeni kodların kamuoyuna, özellikle de çocuk ve gençlere doğru bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bununla birlikte harf devriminin ardından çocuklara yönelik yayımların artması Türkçenin ve yeni alfabenin öğretilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu durum ulus devlet yapılanmasında ulusal dilin birleştirici öğelerden biri olmasından dolayı da önem arz etmiştir.

4.1. Türk Ulus Kimliğinin Oluşum Sürecinde *Çocuk Sesi* Dergisi

İlk sayısı 27 Kanunu Evvel 1928 tarihinde yayımlanan *Çocuk Sesi*, M. Faruk Gür-tunca'nın sahibi olduğu Ülkü Basımevi tarafından harf devriminin hemen ardından çıkarılan ve başlangıçta on beş günde bir (arada kısa bir süre aylık ve uzun yıllar da haftalık) basılan bir dergidir. Boyutları 20,3 x 28,6 cm olan dergi, ilk yıllarında 8, sonra 10 sayfa olarak basılmışken ilerleyen yıllarda 12 ve 16 sayfa olarak basılmış, nihayetinde son yıllarda ise kapak dâhil 20 ila 24 sayfa arasında farklı sayfa adetlerinde basılmıştır. İlk yıllardan itibaren satış fiyatı uzun bir süre 5 kuruş olarak kalmış, daha sonra 25 kuruşa kadar yükselen fiyat artışları görülmüştür (Cezayirlioğlu, 2012). Uzun süre yayın hayatına devam etmiş olması, derginin bu dönemde yetişen çocuklar ve gençler tarafından ilgiyle okunan ve etkilendikleri bir yayın olduğunu göstermektedir.

Çocuk Sesi dergisinin genel yayın anlayışının temelinde Cumhuriyet'in yeniliklerinin çocuklara benimsetilmesinin yattığı görülmektedir. Harf devriminin ardından yayımlanmaya başlaması, dergiye, yeni harflerin çocuklara benimsetilmesi ve yeni harflerle okuma öğrenen çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma sorumluluğu vermiştir. Cumhuriyet'in kazanımlarının benimsetilmesinin yanı sıra Atatürk ilkelerinin çocuklara kazandırılması da derginin genel yayın politikasının bir ürünüdür. Atatürk ile ilgili şiirler, bilgiler ve sözlerin sıklıkla yer aldığı mecmuanın ilk sayısının birinci sayfasında bulunan Atatürk resminin altında, derginin genel yayın politikasını gösterir biçimde okuyuculara şöyle seslenilmektedir: "*Küçük yavru-lar! Büyük adam olmak için, vatanınıza büyük hizmetler edebilmek için Büyük Gazimiz gibi çalışınız ve onun gibi düşününüz.*" Bununla birlikte Mehmet Faruk, derginin genel yayın politikasını şu sözleriyle dile getirmektedir: "*Türk çocuğunu önce okutmak, sonra ona ulusal duygular aşılamak, bilgisini yüceltmek, sıhhatli, ahlâklı çocuklar yetiştirmek ülkümüzdür*" (Akbayrak, 2014: 97-99). Bu bağlamda değerlendirildiğinde derginin genel yayın politikasının da Türk çocuğu tasarımı çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkündür.

Nitekim İnan da (2012: 147) derginin temelde içerikte verilmeye çalışılan mesajlardan dolayı bilinçli ve bilgili Türk çocukları yetiştirmeyi amaçladığını belirt-

mektedir. Özellikle Türk dili konusu üzerinde önemle durulduğu görölmektedir. Dil bayramı konusuna sıkça değinilmesi, harf devriminden sonra Türkçede sadeleşme yoluna gidilmesiyle kullanılması öngörölen Öztürkçe sözcüklere derginin birçok sayısında "Öztürkçe Kelimeler" başlığı altında yer verilmesi, gazetede yer alan yazılarda Öztürkçe sözcüklerin kullanımına dikkat edilmesi, bu konuya bir hassasiyet gösterildiğini ve çocukların da Öztürkçe sözcükleri öğrenip kullanmalarını sağlamak için çaba harcandığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca gazetede bulunan her türün içerisinde mutlaka kahraman, cesur, Atatürk çocukları ve gençleri vurgulanmaya çalışılmıştır.

5. Ulus Kimliğinin Oluşum Sürecinde *Çocuk Sesi* Dergisinde Türk Çocuğu Tasarımının İçerik Analizi

Türk ulus kimliğinin oluşum sürecine tekabül eden Cumhuriyet'in ilk yıllarında harf devriminin ardından yayımlanmaya başlayan *Çocuk Sesi* dergisinin üç sayısında yer alan içerikler Türk çocuğu tasarımıyla ilgili olarak niceliksel ve niteliksel açıdan içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

5.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma, *Çocuk Sesi* dergisinin ulus oluşum sürecinde hangi ulusal, kültürel ve kişisel değerler üzerinden bir Türk çocuğu tasarımı iletiler ve görseller bağlamında ortaya koymayı amaçlamaktadır.

5.2. Araştırmanın Objesi ve Yöntemi

Araştırmada *Çocuk Sesi* dergisinin 1930 yılına ait, ulaşılabilen 44, 50 ve 51. sayıları içerik analizi yöntemi kullanılarak niceliksel ve niteliksel olarak incelenmektedir.

5.3. Araştırmanın Varsayımları

- Dergide ulusu oluşturan unsurları içeren ortak değerlere yönelik iletilerin yer aldığı varsayılmaktadır.
- Dergide yer alan iletilerde kişisel, kültürel ve ulusal değerleri barındıran bir Türk çocuğu tasarımının yapıldığı varsayılmaktadır.
- Kullanılan görsel öğelerin de gerçekleştirilen Türk çocuğu tasarımı destekleyici kişisel, kültürel ve ulusal değerleri temsil eden görseller oldukları varsayılmaktadır.

5.4. Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında *Çocuk Sesi* dergisinin 44, 50 ve 51. sayıları içerik analizi yöntemi kullanılarak niceliksel ve niteliksel açıdan analiz edilmiştir.

Tablo 1: Dergide yer alan içerikler

Sayfa No.	Dergide yer alan içerikler		
	44. Sayı	50. Sayı	51. Sayı
2	Hayat Bilgisi	Hayat Suyu	Çocuk Sesi Koleksiyonu İlanı
3			Çocuk Sesi Üçüncü Yıl Kutlaması
4	Faydalı Bilgiler	Hayat Bilgisi	
5	Kolsuz Adam	Yaramaz Sabiha	Tahtelbahir ile Devri Âlem
6			
7			
8	Tabiat Karşısında	Mektepler Sineması	Afacan Uludağ'da
9	Sayfa eksik		Bir Arap Hikâyesi
10	Ali'nin İntikamı	Tarihi Bilgiler	Hayat Bilgisi
11	Dünya Bilgileri	Karikatürlü Sayfa	
12	Biraz da Resim Yapalım Kurtlar	Çocuk Sesi'nin Oyunları	
13	Çocuk Sesi'nin Oyunları	Bilmece	Edirnemizin Kurtuluş Bayramı
14	Geçen sayının bilmece ödülü kazananları	Geçen sayının bilmece ödülü kazananları	Karikatürlü Sayfa
15		Çocuklara yönelik ilan	Monolog Dil
16	Bilmece Bildirmece	-	
17	Mustafa Kemal Atatürk'ün Fotoğrafı	-	Bilmece
18	Kazım Paşa'nın Fotoğrafı	-	Geçen sayının bilmece ödülü kazananları
19	İsmet İnönü'nün Fotoğrafı	-	
20	Esat Beyefendi'nin Fotoğrafı	-	Çocuklara yönelik ilan

Derginin üç sayısında da yer alan içerikler belirlenmiştir. Elde edilen bulgularda, derginin 50. sayısının 44 ve 51. sayılara göre daha az sayfa sayısı ile basıldığı belirlenmiştir. İçeriklere bakıldığında ise hikâye ve masalların, oyunların, bilmecelerin,

tarikh, dünya, güncel ve hayat bilgisine yer verilen içeriklerin, karikatürlerin ve ilanların yer aldığı görölmektedir.

Tablo 2: Görsel Ögelerin Kullanımı

Görsel Ögelerin Kullanımı	44. Sayı	50. Sayı	51. Sayı
Resim Kullanımı	19	15	26
Fotoğraf Kullanımı	4	6	2
Toplam	23	21	28

Analiz kapsamında dergilerde yer alan içeriklerdeki görsel ögelerin kullanımı, resim ve fotoğraf kullanımı olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, her üç sayıda da resim kullanımı fotoğraf kullanımına oranla daha fazladır. Görsel ögelerden resmin en fazla kullanımı ise 51. sayıda yer almaktadır. Fotoğraf kullanımının ise derginin 50. sayısında diğer iki sayıya oranla daha fazla olduğu görölmektedir.

Tablo 2.1: Resimlerin İçerik Özellikleri

Resimlerin İçerik Özellikleri	44. Sayı	50. Sayı	51. Sayı
Oyun oynayan çocuklar	6	5	6
Kitap, dergi vb. okuyan çocuklar	1	-	2
Sanatsal aktiviteler gerçekleştiren çocuklar	1	1	-
Yetişkinler	6	6	6
Hayvanlar	2	1	1
Doğa	-	-	2
Diğer	1	1	3
Birkaçı bir arada	2	1	6
Toplam	19	15	26

Görsel ögelerin kullanımında resimlerin içerik özellikleri; oyun oynayan, kitap okuyan, sanatsal aktiviteler gerçekleştiren çocuklar, yetişkinler, hayvanlar, doğa, diğer ve birkaçı bir arada değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 44. sayıda en fazla oranda oyun oynayan çocukların ve yetişkinlerin resim-

lerine, 50. sayıda yetişkinlerin resimlerine, 51. sayıda ise oyun oynayan çocuklar, yetişkinler ve birkaçının bir arada olduğu resimlere yer verildiği belirlenmiştir. Kullanılan görsellerde çocukların oyun oynamak, kitap okumak, müzik aleti çalmak, resim yapmak gibi çeşitli faydalı aktiviteleri gerçekleştirirken resmedilmeleri, derginin eğitici ve öğretici işlevselliği açısından olumlu bir anlam taşımaktadır.

Tablo 2.2: Fotoğrafların İçerik Özellikleri

Fotoğrafların İçerik Özellikleri	44. Sayı	50. Sayı	51. Sayı
Mustafa Kemal Atatürk	1	-	-
Siyasi aktörler	3	-	-
Mektepli Türk çocukları	-	3	1
Veliler	-	-	-
Öğretmenler	-	-	-
Türk bayrağı	-	-	-
Diğer	-	-	-
Birkaçı bir arada	-	2	1
Toplam	4	6	2

Dergide görsel öge olarak fotoğraf kullanımına da yer verilmiştir. Fotoğrafların içerikleri: Mustafa Kemal Atatürk, siyasi aktörler, mektepli Türk çocukları, veliler, öğretmen ve müdürler, Türk bayrakları, diğer ve birkaçı bir arada değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 44. sayıda en fazla oranda siyasi aktörlere yer verildiği belirlenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafında, "Türk İstiklal ve Cumhuriyeti'nin yüksek yaratıcısı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri" fotoğraf alt yazısı bulunmaktadır. Fotoğrafına yer verilen diğer siyasi aktörler ve fotoğraf alt yazılarının ise, "Halk hâkimiyetinin makesi Büyük Millet Meclisimizin kıymetli reisi Kazım Paşa Hazretleri", "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Kudretli Başvekili İsmet Paşa Hazretleri", "Türk gençliğini maarif yollarda ilerleten tecrübe görmüş maarif vekilimiz Esat Beyefendi" olduğu görülmektedir. Derginin 50 ve 51. sayılarında ise mektepli Türk çocuklarının fotoğraflarına daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Çocukların okul açılışlarında, öğretmenleriyle birlikte olduğu fotoğrafların, okullar arası müsabakalar konulu fotoğrafların yer aldığı görülmektedir. Fotoğraflarda dikkat çeken bir diğer husus da çocukların ellerinde Türk bayrağı taşıyor olmalarıdır.

Tablo 3: İçeriklerin konu türleri

İçeriklerin konu türleri	44. Sayı	50. Sayı	51. Sayı
Edebî metinler	3	3	5
Bilgilendirici metinler	3	2	3
Karikatür	-	1	2
Oyunlar	1	1	-
Bilmece-Bulmaca	1	1	1
Diğer	1	2	2
Toplam	9	10	13

Analiz kapsamında içeriklerin konu türleri: Edebî metinler, bilgilendirici metinler, karikatür, oyunlar, bilmece-bulmaca ve diğer değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 51. sayıda diğer iki sayıya oranla daha fazla içeriğin yer aldığı, 44. sayıda en fazla oranda edebî ve bilgilendirici metinler, 50 ve 51. sayılarda ise en fazla oranda edebî metinlerin yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo 4: İletilerin içeriği

İletilerin içeriği	44. Sayı	50. Sayı	51. Sayı
Ulusun yüceltilmesine yönelik iletiler	4	1	3
Ulus tarihi odaklı iletiler	1	2	1
Yurtseverlik odaklı iletiler	-	-	1
Ulusal dil odaklı iletiler	-	-	1
Dinî odaklı iletiler	1	-	-
Diğer	-	-	1
Birkaçı bir arada	2	-	2
Toplam	8	3	9

Derginin üç sayısında yer alan iletilerin içeriği: Ulusun yüceltilmesine yönelik iletiler, ulus tarihi odaklı iletiler, yurtseverlik odaklı iletiler, ulusal dil odaklı iletiler, dinî odaklı iletiler, diğer ve birkaçı bir arada değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 44. sayıda ulusun yüceltilmesine yönelik iletilerin daha fazla oranda olduğu belirlenmiştir. Örneğin, Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafının altında, "Türk İstiklal ve Cumhuriyeti'nin yüksek yaratıcısı Gazi Mustafa-

fa Kemal Paşa Hazretleri” olarak yer alan metinde Atatürk üzerinden Türk ulusu yüceltilmektedir. Başka bir örnek olarak, “Kolsuz Adam” adlı hikâyede şöyle bir diyalog geçmektedir:

“Çin beyinin gözleri dönmüştü:

– Ben bir Çin beyi idim. İstedğim kızı alabilirdim!

– Ne çıkar! Ben de bir Türk Kırgızıyım. Ben de istediğim kızı alırım!”

Hikâyedeki iletiye bakıldığında, Türk ulusunun sadece Türkiye Cumhuriyeti ile değil Türklük kavramıyla ön plana çıkartılarak yüceltildiği görülmektedir.

50. sayıda ise en fazla oranda ulus tarihi odaklı iletilerin yer aldığı belirlenmiştir. Örneğin, “Hayat Suyu” adlı hikâyeye, bir şehzadenin başından geçen ve mutlu sonla biten bir içeriğe dayanmaktadır. Hikâyenin sonunda padişah, oğluna yani şehzadeye: *“Hâkimsin yurda artık. Hakkındır padişahlık diyip öptü gözünden. Düşün oldu yeniden! Onlar erdi murada masal bitti burada.”* İletinin içeriğine bakıldığında, saltanat yönetiminden Cumhuriyet idaresine geçilmiş bir sistemde, ulus tarihine vurgu yapıldığı görülmektedir. Aynı zamanda iletinin eski sistemle ilgili olarak herhangi bir negatif tutum barındırmadığı da görülmektedir.

51. sayıdaki iletilerin içeriği incelendiğinde en fazla oranda ulusun yüceltilmesine ilişkin iletilerin yer aldığı belirlenmiştir. Örneğin, “Edirnemizin Kurtuluş Bayramı” başlıklı metinde Edirne’nin Yunan işgalinden kurtuluşu ve Türk milletinin savaşta ki galibiyetinden övgüyle söz edilmektedir. Bununla birlikte kutlamalar sırasında *“Türk kadını temsil eden kızlarımız pek çok alkışlandı,”* cümlesiyle de Türk kadınının da yüceltilmesinin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5: İletilerde Türk Çocuğu Tasarımı

İletilerde Türk Çocuğu Tasarımı	44. Sayı	50. Sayı	51. Sayı
Çalışkandır	1	-	2
Fiziksel olarak güçlüdür	2	-	1
Yardımsverdir	-	-	1
Terbiyeli ve saygılıdır	-	-	1
Hayvanları sever	-	2	1
Erdemlidir	1	-	-
Türk tarihi hakkında bilgi sahibidir	-	-	1
Öğrenmeye açık ve bilgilidir	1	1	1
Diğer	-	-	-
Toplam	5	3	8

Araştırma kapsamında dergide yer alan içeriklerin iletileri esas alınarak Türk çocuğu tasarımı hangi kişisel ve kültürel değerler üzerinden yapıldığı belirlenmiştir. İletiler, Türk çocuğu tasarımı: çalışkandır, fiziksel olarak güçlüdür, yardımseverdir, terbiyeli ve saygılıdır, hayvanları sever, erdemlidir, Türk tarihi hakkında bilgi sahibidir, öğrenmeye açık ve bilgilidir değışkenlerine göre analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, 44. sayıda Türk çocuğunun fiziksel olarak güçlü olduğu yönündeki iletilere daha fazla oranda yer verildiğı belirlenmiştir. Örneğin, “Kolsuz Adam” başlıklı hikâyede Kolsuz Adam adlı kahraman da, onunla birlikte savaşanlar da yiğit olarak adlandırılmaktadır. Kolsuz Adam, Çin beyine karşı kolları olmasına karşın büyük bir zafer elde etmektedir. Kırgız Türkü olduğu ve yiğitliğinin de bundan kaynaklandığına dair iletiler hikâyede yer almaktadır.

50. sayıda ise Türk çocuğu tasarımı hayvansever olduğuna dair iletilere daha fazla oranda yer verildiğı belirlenmiştir. Örneğin, sayıda yer alan küçük bir hikâyede iki kız çocuğu konuşmaktadır. Aralarındaki diyalog ise şöyle gelişmektedir:

“– Niçin bu oyuncak kuzuyu aldırđın. Canlısını isteseydin daha iyi değıl mi idi?”

– Canlısı büyüyünce onu kesip yerlerdi. Bunu ise kesip yemek kimsenin aklına gelmez!”

51. sayıda ise Türk çocuğunun kişisel özelliklerinden çalışkan olmaya dair iletilerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, bu sayıda yer alan “Tahtelbahir ile Devri Âlem” adlı hikâyenin baş kahramanı olan Ayhan küçük yaşına rağmen çalışmak istemektedir. Babasını Kurtuluş Savaşı’nda, annesini de sonrasında kaybetmiş olması nedeniyle küçük kız kardeşine bakmak zorundadır. Bir gemide işe başlamak isteyen Ayhan ile gemici arasında şöyle bir diyalog geçmektedir:

“Gemici çocuğa baktı. Onun meyus tavırları, yağmurdan parça parça olmuş elbisesi içindeki sefil manzarası merhametini celbetti.

– Zavallı yavrum dedi. Henüz pek küçüksün.

– Evet. Fakat yaşıma nazaran çok kuvvetliyim. İsterseniz bir tecrübe ediniz.”

Bu bağlamda, Türk çocuğunun hem sahip olduğu vasıflar hem de kamuoyu oluşturan gerçeklikle ilgili sahip olması istenen temel değerler, iletilerle belirlenmeye çalışılmıştır. Bunlar hem kültürel hem de kişisel değerlerden oluşmaktadır. *Çocuk Sesi* dergisinde yer alan içeriklerde bu kültürel ve kişisel değerleri ön plana çıkaran iletilere yer verildiğı belirlenmiştir. Ulusu oluşturan ortak unsurları içeren, ortak tarih, ortak kültür, ortak dil vb. gibi değerlere ilişkin iletilerin dergide verildiğı görülmektedir. Kullanılan resimler ve fotoğraflarla da bu unsurlar desteklenmektedir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda öne sürülen varsayımların tamamının doğrulandığı görülmektedir.

6. Sonuç

Analiz edilen *Çocuk Sesi* dergisindeki içeriklerin iletilerinde Türk çocuğu tasarımı kişisel, kültürel ve ulusal değerlerden üzerinden yapılmaktadır. Buna göre iletilerde Türk çocuğunun; çalışkan, fiziksel olarak güçlü, yardımsever, terbiyeli ve saygılı, hayvanları seven, erdemli, Türk tarihi hakkında bilgi sahibi, öğrenmeye açık ve bilgili olarak tasarlandığı görülmektedir. Dergide yer alan içeriklerin iletileri aracılığıyla oluşturulan bu tasarım, milliyetçilik ilkesi çerçevesinde temellendirilmekte ve aslında Türk çocuğunun sahip olması istenen özellikleri ifade edilmektedir. Kullanılan resim ve fotoğraflar da bu değerleri destekleyici bir nitelik göstermektedir. Resim ve fotoğraflarda çocukların çoğunlukla birlikte faaliyetler gerçekleştiriyor olmaları, belirtilen kişisel değişkenler kapsamında birtakım aktivitelerde bulunuyor olmaları (kitap okumaları, hayvanları sevmeleri vb.) buna örnek olarak gösterilebilir. Yaratılan bu toplumsal gerçeklikle Türk ulus kimliğinin tanımına uygun olarak Türk çocuğu kimliği tanımlanarak kamuoyuna iletilmektedir. Ulusu oluşturan unsurlar olan ortak kültür, ortak tarih, ortak dil vb. değerler ise iletilerin temelini oluşturmaktadır. Derginin harf devriminin ardından yayın hayatına başlamış olması ulus devletin unsurlarından biri olan dil birliğinin benimsenmesinde de etkin rol oynadığını göstermektedir.

Ortak kültür ve ortak tarih değerleri için şehitliğin önemi, Kurtuluş Savaşı'nın önemi, Türk kültürüne ait unsurlar ve Türk tarihi hakkında iletiler de dergide yer almaktadır. İçeriklerde özellikle Türklük kavramına vurgu yapılmak istenmesi nedeniyle Türk kimliğine sahip diğer uluslara da yer verildiği görülmüştür. Örneğin, dergide yer alan hikâyelerin çoğunluğunun Asya'da geçtiği de görülmektedir. Hikâyelerin içeriklerinde Hakan, Kaan, Timuçin gibi kahramanların yer alması eski Türk tarihini çağrıştırmaları bakımından da önem teşkil etmektedir. Böylece dergide hem görsel öğeler hem de iletiler, varsayılan Türk çocuğu tasarımına hizmet edecek şekilde kullanıldığı belirlenmiştir.

Kaynakça

- Akbayrak, Kübra. (2014). *Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalleşme Aracı Olarak Süreli Çocuk Yayınları (Mektepli Gazetesi, Çocuk, Çocuk Sesi Dergileri Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akkuş Ersevinç, Mine; Akkuş, Turgay ve Kesiriklioğlu, Fatma. (2004). *Türk Devrim Tarihi*. Bursa: Aktüel Yayınları.
- Arı, Kemal (2011). *Türk Devrim Tarihi I*. İzmir: Zeus Kitabevi.
- Aster, Ernest von. (2004). *Fransız İhtilali'nin Siyasi ve Sosyal Fikirleri*. Şennur Şenel (Haz.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Aybars, Ergün. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, İzmir: DEÜ Döner Sermaye İşletmesi Yayınları.

- Can, İslam. (2013). Türk Ulusal Kimliğinin İnşasında Milli Eğitim İdeolojisinin Rolü. *Sosyoloji Divanı 1*, Ocak-Haziran.
- Doğan, Duman ve Doğdu, Mustafa. (2010). 1930-1950 Dönemi Çocuk Dergilerinde Yurttaşlık Bilinci Gelişimi Kapsamında Ulus-Devlet Algısının Sağlanması: Türk Çocuğu - Cumhuriyet Çocuğu. *ÇTTAD*, IX/20-21, (Bahar-Güz), s. 157-170.
- Erözden, Ozan. (1997). *Ulus-Devlet*. Ankara: Dost Yayınları.
- Guibernau, Montserrat. (1997). *Milliyetçilikler*. Neşe Nur Domaniç (çev.). İstanbul: Sarmal Yayınları.
- İnan, Ruhi. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergi ve Gazeteleri (Tahlilî Fihrist 1923-1940), Cilt I*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kışlalı, Ahmet Taner. (1993). *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Korkmaz, Fahrettin. (2005). *Tarihsel Süreçte Türkiye'de Basın Özgürlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Kushner, David. (1979). *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu (1876-1908)*, Şevket Serdar Türet, Rekin Erdem, Fahri Erdem (çev.). İstanbul: Kervan Yayınları.
- Kür, İsmet. (1991). *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Mazıcı, Nurşen. (1985). *Belgelerle Atatürk Döneminde Muhalefet (1919-1926)*. İstanbul: Dilmen Yayınları.
- Oğuzkan, Ferhan A. (2013). *Çocuk Edebiyatı* (10. Baskı.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özyakışır, Deniz. (2006). Ulus-Devlet ve Milli Egemenlik Bağlamında Teorik Bir Küreselleşme Eleştirisi. *Jeopolitik Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 31 (Ağustos), s. 78-80.
- Öncül, Remzi. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Peköz, Mustafa. (2009). *İslami Cumhuriyete Doğru Türkiye'de Siyasal İslamın Dünü, Bugünü ve Yarını*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Renan, E. (1996). What Is a Nation?. Martin Thom (trans.), in *Becoming National: A Reader*, Geoff Eley and Ronald Grigor Suny (eds.). Oxford/New York: Oxford University Press, pp. 41-55.
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim. (2000). Küreselleşme Ulus-Devlet Etkileşimi Bağlamında AB-Türkiye İlişkilerinin Yorumlanması. *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı: 10 (Şubat-Mart-Nisan), s. 113-138.
- Topuz, Hıfzı. (1996). *Başlangıçtan Günümüze Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Turanlı, Ebru. (2015). *Adalet ve Kalkınma Partisi İktidarı Döneminde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Değişiminin Yazılı Basına Yansımaları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, Ruhdan ve Arsak Hasdemir, Tuğba. (2010). Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Üst Yapı Kurumları: Matbuat Umum Müdürlüğü, Anadolu Ajansı ve Radyo. *Cumhuriyet Döneminde İletişim, Kurumlar, Politikalar*, Nazife Güngör (Der.). Ankara: Siyasal Kitabevi, s. 77-99.
- Üstel, Füsün. (2005). *"Makbul Vatandaş"ın Peşinde: II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

İnternet Kaynakları

Çetin, Kadir ve H. Ömer Gülseren. (2003). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 160, Güz.

http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/160/cetin-gulseren.htm
(Çevrimiçi - 15.06.2017)

<http://www.halduncezayirlioglu.com/2012/10/cocuk-sesi-dergisi/> (Çevrimiçi-
28.05.2017).